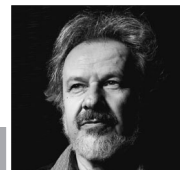

Sarusi Mihály

Hun a Szeret szompolyog*Csavargó úton a keleti magyaroknál*Corvinka Könyvek
*Békéscsaba, 2020*Sarusi Mihály: *Hun a Szeret szompolyog*,
Corvinka Könyvek, 2020.**Oláh András**
(1959, Hajdúnánás)
költő, tanár, Mátészalkán él,
Ratkó József-díjas**Anna oltára előtt**

Négy olyan felfedező útnak (túrának, kirándulásnak) feljegyzéseit kapja kezébe az olvasó, amellyel Sarusi Mihály a Kárpátokon túli magyarok földjére kalauzolja. A kötet alcíme (*Csavargó úton a keleti magyaroknál*) fogja össze az eltérő időpontokhoz kötődő nyomkereső utazásokat, amikor az egykori etelközi szállás-terület azon részein bolyong a szerző, ahol a Kárpátok nyugati oldaláról kimenekülni, kicsángálni kényszerült magyarok leszármazottai élnek. A mádэфalvi veszedelem története sokak előtt ismert, de mindemellett akadt még néhány olyan történelmi helyzet, ami helyváltoztatásra, otthon- és hazaelhagyásra kényszerítette egy-egy terület magyarságát. És persze itt élnek a legenda szerint azon nemzetségek maradványai, akik a honfoglalás utáni időkben a külső határ őrzésével voltak megbízva.

A történelem viharai ellenére évszázadokon keresztül tartani tudták magukat, nyelvüket, kultúrájukat. Ám a 20. század erősen megtépázta őket. Mi maradt belőlük? Ezt kutatta Sarusi Mihály, amikor több alkalommal is ellátogatott erre a vidékre.

A szerző bejárta a moldvai (bukovinai), a gyimesi és a besszarábiai területeket is.

Az első vándorút (*Vagabund üzenet*) még az 1970-es évek elejére esik. A diktatúrák korára. A Szabófalván bicikliző fiúk egymással akkor még magyarul váltottak szót. A teheneket hajtó legény is értette a magyar szót. A szöszske, kékszemű lány is. De az iskola igazgatója, aki tíz éve még Kolozsvárott járt egyetemre, már kevésbé, mert „...azóta nem beszélt magyarul. Elfelejtette. A felesége is csángó, csak oláhuul beszél”.

Ha az iskolában és a templomban lenne magyar szó, talán még menthető volna a helyzet. De a politika másban volt érdekelt.

A csöböröcsöki magyarság (Kudá, Domine) maradványát két évtizeddel később, egy kereskedőcsapathoz csatlakozva kereste fel Sarusi. A legenda úgy tartja, hogy az itt élők őseit még Szent László király rendelte gyepűszolgálatra. A viharok ezt a vidéket is erősen sújtották, ám a tatár-török dúlás ellenére is megóvták nyelvüket századokon át: „a tatár birtokaként Csöböröcsök éli világát: fizeti az adót, de amúgy békén hagyják nyelvét, hitét”. Míg meg nem jelentek a térségben az oroszok. A cári birodalom nem tűrte a római katolikusságot. Az ott élő magyarság pedig ebben a kényszerhelyzetben „a kisebb-

bik rosszat választja (...) nem oroszoknak, románoknak áll”. Nem csoda, hogy szinte nosztalgiaival emlegették a 17. századi tatárvilágot, amikor a kétszáz katolikusnak csak egy fatemploma volt, de a hódítók nemcsak a vallás szabad gyakorlását engedték, hanem a törökül, tatárul és románul is jól beszélő magyarok szabadon mozgathattak a birodalom egész területén.

Keserűen jegyzi meg a szerző: „...lesi a Szeret-tere maradék magyarja: ... ki fog-e zöldülni majd egyszer” a Szent László által ültetett fa, mely a legenda szerint mindannyiszor kiszárad, ha idegen hódító tapossa a földet, és új életre kel, ha szabadító támad. A jelenkori viszonyokat látva azonban ez erősen kérdéses.

A harmadik fejezet (*Csángó sikoly*) az élni akarás keserves erőfeszítéseit örökíti meg. Az egyik oldalon áll a küzdés példája, amelyet egy nyugdíjba vonuló ácsmester személyesít meg, aki a falu gyermekeit magyarul tanítja írni és olvasni. Teszi ezt azután is, hogy rendőrt hívtak rá, s hogy a pap is koprédikálta.

A másik oldalon viszont látszik, hogy a csángók között sincs teljes egyetértés. Akadnak, akik a könnyebbik utat választják. Elhagyják a vidéket, vagy egyszerűen csak bedőlnek az olyan hangoknak, mint amit a csángógyűlésen egy Funar-párti kolozsvári kutató sulykol: „Románul tanítsuk őket, úgy tudnak teljes jogú polgárként beilleszkedni Románia társadalmába.”

Iróniába hajló mondattal zárja a fejezetet Sarusi Mihály: mivel a magyar nyelvű siratózás is tilos, és a pap is csak románul temet, „jobb lesz életben maradni”.

A zárófejezet (*Lábniki magyarmenés*) egy hosszabb kirándulás apró mozzanatait villantja fel – igazolva, hogy a magyar nyelvhasználat kérdése nem csupán a Kárpátokon túl és a Gyimesekben, az ezeréves határ innenső oldalán jelent problémát, hanem már nyugaton, a Körös-völgyében is. A belényesi katolikus pap – aki

egyébként csángó származású –, maga mondja ki: „Csak az öregek tudnak magyarul, a fiatalok nem tanulnak az iskolában. Itt csak az boldogul, aki beszél románul.”

A legkegyetlenebb döfés azonban mégis a Kárpátokon túl éri az utazót. A helyi román pap – ígérete ellenére – nem ad szállást a magyarországi látogatóknak. „Mi tagadás, magam is sokfelé jártam már, de ilyet még én sem láttam. Bárhol nyitott kapu fogadott...” – jegyzi meg szomorúan Sarusi.

A moldvai Lábnik csángómagyar templomának oltárképe előtt fogalmazódik meg az az egyszavas mondat is az etelközi életjeleket kutató szerzőben, amely köré e könyv anyagát is építette: „Gyökértelenítve”. Az oltárkép Szent Annát és Máriát ábrázolja. De ez már nem a mi Annánk és nem a mi Máriánk. „Szent Anna és Szűz Mária arcáról a rendíthetlenség sugárzik, római katonaiszomok csúfítják férfiasá e nagyszonyokat, mindenre kész rumun tekintet”.

Ám nem csupán a templomok románosodtak el. Sarusi Mihály 1972 és 1997 között lezajlott csángóföldi látogatásai azt mutatják, hogy az ott élőket is kifosztotta az idő. Alkalmazkodni kényszerültek az idegen nyelvi közeghez a munkahelyen, az utcán, az üzletekben, az iskolában is. Az öregek őriznek még töredékes nyelvi emlékeket. Az étkezési kultúrában is felbukkan a magyaros ízek, zamatok. A zenében is. De a fiataloknak már ennyi kötődésük sincs.

Sarusi Mihály, aki apai ágon maga is az elszakított területek gyermeke, nem a múlton rágódik. A jelent és a jövőt szeretné megmenteni.

Az itt egybegyűjtött írások korábban már napvilágot láttak a *Vagabundkorzó* köteteiben, ám ezúttal egy egymást kiegészítő-erősítő csomagba kerültek, hogy egymást erősítő segélykiáltásként felhívják a figyelmet szakadozó-bomladozó állapotban lévő, néhol épp csak vegetáló kötődéseinkre.

Oláh András